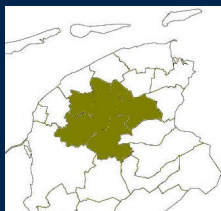

Stadsregio Leeuwarden

Arbeidsmarkt, economie en werk

Stadsregio Leeuwarden

Arbeidsmarkt, economie en werk

Leeuwarden, 27 december 2011

INHOUD

- 1 Achtergrond en aanleiding
- 2 'Foto' van de regionale arbeidsmarkt
- 3 Trends
- 4 Betekenis arbeidsmarkt voor Stadsregio

1 Achtergrond en aanleiding

De Stadsregio Leeuwarden houdt zich bezig met afstemming en ontwikkeling van regionale plannen en projecten op het gebied van wonen, leefomgeving, recreatie, kennis en economie, en bedrijventerreinen. Een beleidsterrein dat nog niet duidelijk op regionaal niveau is meegenomen, is de arbeidsmarkt. Op arbeidsmarktterrein liggen echter wel allerlei regionale dwarsverbanden en opgaven. De Stadsregio is bezig met promotie en wil de regio 'letterlijk' op de kaart zetten. Daarbij moet ook gekeken worden welke betekenis het onderwerp arbeidsmarkt op regionaal niveau heeft en hoe dat zichtbaar kan worden gemaakt.

Een visie op het aspect arbeidsmarkt van de Stadsregio Leeuwarden kan aan de hand van een aantal elementen worden benaderd.

- Ten eerste kan worden opgemerkt dat een arbeidsmarkt altijd regionaal - en niet lokaal - is. Het zoekgedrag van werknemers en werkgevers is regionaal. Afhankelijk van type en niveau werk kan die regio vrij groot zijn - een ervaringsregel is dat mensen bereid zijn maximaal 1 uur naar het werk te reizen. Voor de stadsregio geldt duidelijk dat Leeuwarden een belangrijke werkgelegenheidsfunctie heeft.
- Ten tweede kan worden gesteld dat Leeuwarden een aantal typisch grootstedelijke arbeidsmarktkenmerken heeft: aanwezigheid van grote bedrijven en grote overheids- en zorginstellingen, een relatief grote dienstensector, en de aanwezigheid opleidingsinstituten. Maar ook: relatief hoge werkloosheid en een groot 'bestand' aan mensen met lage opleiding en grote afstand tot de arbeidsmarkt, en sociale problematiek. Dit type elementen hangt samen met de regio en moet ook in regionale samenhang worden bekeken. Zo trekt de stad Leeuwarden hooggeschoold werk waarvan de werknemers ook buiten de stad (willen) wonen, en is er evenzo op regionaal niveau behoefte aan arbeidsplekken op laaggeschoold niveau.¹
- Ten derde is de demografische trend dat de beroepsbevolking vergrijsd en mogelijk gaat dalen. Over het algemeen ontstaat krapte; in deelsectoren (techniek) is die er al. Voor de toekomst mag grotere concurrentie tussen regio's om met name hoger opgeleide jongeren worden verwacht. Daar komt bij dat met name in diensten en hoog-technologische industrie het aanbod van goed gekwalificeerde beroepsbevolking een steeds meer belangrijke vestigingsfactor wordt.
- Een laatste element wordt gevormd door recente beleidsontwikkelingen op het gebied van uitkeringen en reïntegratie. Gemeenten krijgen steeds vaker taken op dit gebied, waarbij de omvang van de opgave - ook gezien de economische vooruitzichten - aanzienlijk is.

¹ Ter vergelijking: op regionaal niveau is Schiphol een belangrijke bron van laaggeschoold werk voor de stad Amsterdam; ongeveer een kwart van de werkzame personen op Schiphol, oftewel 15.000 personen is laag opgeleid. (Circa de helft van het aantal werkzame personen op Schiphol komt uit Amsterdam).

Aanpak en leeswijzer

Om te komen tot een aanzet voor vorm en inhoud van het thema arbeidsmarkt op stadsregionaal niveau is hierna eerst een 'foto' van de regionale arbeidsmarkt gemaakt. Op basis van een aantal statistieken over banen, werkloosheid, woon-werkverkeer e.d. - wordt een beeld gegeven van de regionale arbeidsmarkt. Dit levert cijfers op van de huidige situatie en recente ontwikkelingen (paragraaf 2).

Ten tweede is een schets gemaakt van trends en hun betekenis voor het regionale niveau, zoals demografische trends, ontwikkeling arbeidsmarkttekorten, verschuiving in vestigingsfactoren voor bedrijven, economische (sectorale) trends, ontwikkelingen op het gebied van scholing en opleidingsniveau, en veranderingen in het reïntegratiebeleid (paragraaf 3).

De analyse mondt uit in een aantal aandachts- of discussiepunten voor de Stadsregio (paragraaf 4). Onderdeel daarvan is een beeld van de betekenis van het thema arbeidsmarkt voor het regionale verband, en van de onderwerpen waarmee de Stadsregio zich met 'arbeidsmarkt' kan bezig houden.

2 'Foto' van de regionale arbeidsmarkt

Hier wordt op basis van een aantal statistieken een beeld gegeven van de regionale arbeidsmarkt.

Beroepsbevolking

In de tabel is de omvang en ontwikkeling van de beroepsbevolking weergegeven.² De Stadsregio Leeuwarden heeft een beroepsbevolking van ongeveer 90.000 personen. Ruim de helft betreft personen uit Leeuwarden. Als percentage van de totale Friese beroepsbevolking gaat het om bijna 30% (waarvan Leeuwarden de helft: 15%-punt).

De beroepsbevolking van de Stadsregio is sinds 2001 gegroeid met ruim 20%. Dat is ruim meer dan de toename in Fryslân en in Nederland, en ook meer dan de toename in andere stedelijke gebieden.³ Vanaf 2010 is er landelijk en in Fryslân voor het eerst een lichte afname te zien van de beroepsbevolking. In Leeuwarden stagneert de groei van de beroepsbevolking. Waarschijnlijk zal die stagnatie zich ook in de Stadsregio voordoen. Dit is deels een effect van de crisis: minder mensen bieden zich op de arbeidsmarkt aan. Deels echter ook het effect van een stagnerende ontwikkeling van de bevolking van 15-65 jaar.

Beroepsbevolking	2008/2010* (x 1.000)	Index** (2001=100)	
Boarnsterhim	10,3	11,5%	
Leeuwarden	47	52,6%	
Leeuwarderadeel	5,4	6,0%	
Menaldumadeel	7,1	8,0%	
Littenseradiel	5,5***	6,2%	
Tytsjerksteradiel	14	15,7%	
Stadsregio	89,3	100,0%	121
Fryslân	297		111
Nederland	7.821		109

* Driejaarsgemiddelde 2008/2010
** De gegevens op gemeenteniveau zijn niet betrouwbaar genoeg om een index te berekenen.
*** Schatting
Bron: CBS

² De gegevens zijn gebaseerd op CBS-statistieken. Het CBS heeft een andere indeling van de stadsregio/stadsgwest: Boarnsterhim en Littenseradiel vallen bij het CBS niet onder het stadsgewest, het Bildt wel. Hier is de gemeentelijk indeling volgens de Stadsregio gehanteerd. De beroepsbevolking betreft personen die beschikbaar zijn voor de arbeidsmarkt en een baan van minimaal 12 uur per week hebben of willen accepteren.

³ Bron: CBS. Bijvoorbeeld in de stadsgewesten Groningen en Zwolle was de toename 18, respectievelijk 5%.

De beroepsbevolking van de Stadsregio is relatief goed opgeleid. Het aandeel hoog opgeleiden ligt op het landelijk gemiddelde en ruim boven het Friese gemiddelde; het aandeel laag opgeleiden ligt onder het landelijke en het Friese gemiddelde. Dat komt voor een groot deel voor rekening van Leeuwarden: 37% van de Leeuwarder beroepsbevolking is hoog opgeleid, wat zeker te maken heeft met de aanwezigheid van hogescholen. De andere gemeenten hebben een aandeel hoog opgeleiden onder het Nederlands gemiddelde, maar wel boven dat van Fryslân. In die zin is de Stadsregio binnen Fryslân de regio met de best opgeleide beroepsbevolking.⁴ (Groot)stedelijke regio's hebben over het algemeen een relatief groot aandeel hoger opgeleiden - meestal nog hoger dan dat van de Stadsregio Leeuwarden.⁵

Beroepsbevolking naar opleidingsniveau			
	Laag	Middelbaar	Hoog
Stadsregio*	18,3%	48,2%	32,7%
Fryslân	24,0%	50,3%	25,0%
Nederland	23,3%	42,9%	32,9%

* Het betreft voor enkele afzonderlijke gemeenten deels een schatting.

Bron: CBS

De arbeidsparticipatie zegt iets over de mate waarin de inwoners van een regio actief zijn op de arbeidsmarkt. Er blijkt dat de Stadsregio een arbeidsparticipatie kent die (netto en bruto) nagenoeg gelijk is aan die in Fryslân als geheel en Nederland. De Stadsregio heeft wel een 'inhaalslag' gemaakt. Rond 2001 lag de participatiegraad een paar %-punten onder dat van Fryslân en Nederland. Dat verschil is nagenoeg weggewerkt. Ook het verschil tussen bruto en netto participatie is kleiner geworden. Het betekent dat de Stadsregio vanuit een situatie dat arbeidsmarktparticipatie duidelijke achterliep, nu in een min of meer gemiddelde situatie zit.

Arbeidsparticipatie*				
	Bruto**		Netto**	
	2000/2002	2008/2010	2000/2002	2008/2010
	%	%	%	%
Stadsregio	62,5	71,2	59,4	67,4
Fryslân	64,0	71,5	61,1	67,7
Nederland	66,5	71,2	64,2	67,8

* Het betreft voor enkele afzonderlijke gemeenten deels een schatting.
 ** Bruto wil zeggen de totale beroepsbevolking als percentage van de hele bevolkingsgroep van 15-65 jaar (= potentiële beroepsbevolking). Netto wil zeggen alleen de werkzame beroepsbevolking; het verschil tussen bruto en netto geeft dus de werkloze beroepsbevolking aan.

Bron: CBS

⁴ Het gemiddelde aandeel hoog opgeleiden in de stadsregio ligt boven dat van Heerenveen, Smallingerland en Sneek (Cijfers 2008/2010, CBS).

⁵ Bron: CBS. Bijvoorbeeld in de stadsgewesten Groningen en Zwolle was het aandeel hoger opgeleiden in 2010 46% respectievelijk 39%.

Banen

Van alle werkzame personen in Fryslân werkt bijna een derde in de Stadsregio. In absolute termen gaat het om bijna (full time) 75.000 banen.⁶ Leeuwarden neemt het leeuwendeel voor haar rekening. Leeuwarden heeft een relatief sterke werkgelegenheidsfunctie: het aantal werkzame personen is groter dan de eigen beroepsbevolking.

Werkzame personen*			
Boarnsterhim	4.768	Stadsregio	73.853
Leeuwarden	54.201	Fryslân	229.631
Leeuwarderadeel	1.710		
Littenseradiel	2.664		
Menaldumadeel	2.697		
Tytsjerksteradiel	7.813		
* 2010. Banen vanaf 15 uur per week.			
Bron: Provincie Fryslân (wgr)			

De meeste werkgelegenheid in de Stadsregio zit in zakelijke diensten (ongeveer 20%) en publieke diensten (zorg, overheid en onderwijs; ongeveer 40%). Andere belangrijke sectoren zijn industrie, en handel, vervoer en communicatie. Het algemene beeld van de Stadsregio lijkt in grote lijnen op dat van Fryslân. Door Leeuwarden zijn zakelijke en publieke diensten wat groter.

	Sectorstructuur (werkzame personen)*							
	Landbouw	Industrie	Bouw	Handel, vervoer, communicatie	Horeca	Diensten	Zorg	Overheid, onderwijs en overige diensten
Boarnsterhim	11,2%	15,2%	9,9%	22,5%	4,4%	14,0%	8,0%	14,6%
Leeuwarden	0,3%	10,1%	3,9%	15,3%	1,9%	22,4%	19,2%	26,9%
Leeuwarderadeel	11,0%	5,5%	9,7%	22,3%	1,4%	10,4%	24,4%	15,4%
Littenseradiel	22,7%	19,6%	10,2%	16,1%	2,0%	6,6%	8,3%	14,5%
Menaldumadeel	17,9%	16,8%	11,1%	22,1%	1,7%	7,9%	10,2%	12,2%
Tytsjerksteradiel	8,5%	14,3%	11,7%	20,5%	3,1%	9,1%	19,8%	12,9%
Stadsregio	3,6%	11,4%	5,7%	16,8%	2,2%	19,1%	17,9%	23,4%
Fryslân	5,9%	16,1%	8,2%	20,0%	3,0%	14,0%	15,7%	17,0%
* 2010. Banen vanaf 15 uur per week.								
Bron: Provincie Fryslân (wgr)								

⁶ Full time is vanaf 15 uur per week. De cijfers over werkzame personen uit het wgr (provincie Fryslân) zijn niet 1-op-1 te vergelijken met die van de beroepsbevolking (CBS).

Binnen de Stadsregio zijn er wel grote verschillen. De Stadsregio kent gemeenten met een relatief sterk aandeel van de landbouw en de industrie. In de gemeenten buiten Leeuwarden is ook de bouw goed vertegenwoordigd.

Werkloosheid

Wat betreft werkloosheid kent de Stadsregio een iets hoger percentage niet-werkende werkzoekenden werkloze beroepsbevolking als Fryslân. Het werkloosheidspercentage is zowel in de Stadsregio als in Fryslân duidelijk hoger dan in Nederland. Leeuwarden kent binnen de Stadsregio het hoogste percentage. In absolute aantallen gaat het om ongeveer 6.600 niet-werkende werkzoekenden, en 4.800 personen in de werkloze beroepsbevolking.

Werkloosheid	Niet-werkende werkzoekenden*	Percentage niet- werkende werklozen*	Werkloze beroeps- bevolking**
	okt-11	okt-2011	2008/2010
Boarnsterhim	472	4,6%	.
Leeuwarden	4.699	10,2%	3.100
Leeuwarderadeel	259	4,8%	.
Menaldumadeel	325	4,6%	.
Littenseradiel	205	3,7%	.
Tytsjerksteradiel	673	4,8%	.
Stadsregio	6.633	7,5%	4.800***
Fryslân	21.090	7,0%	16.000
Nederland	454.716	5,8%	377.000

* Niet-werkende werkzoekenden o.b.v. registratie UWV Werkbedrijf (% o.b.v. beroepsbevolking 2008/2010 CBS).
 ** Werkloze beroepsbevolking volgens CBS.
 *** Het betreft voor enkele afzonderlijke gemeenten deels een schatting.

Bron: UWV Werkbedrijf, CBS

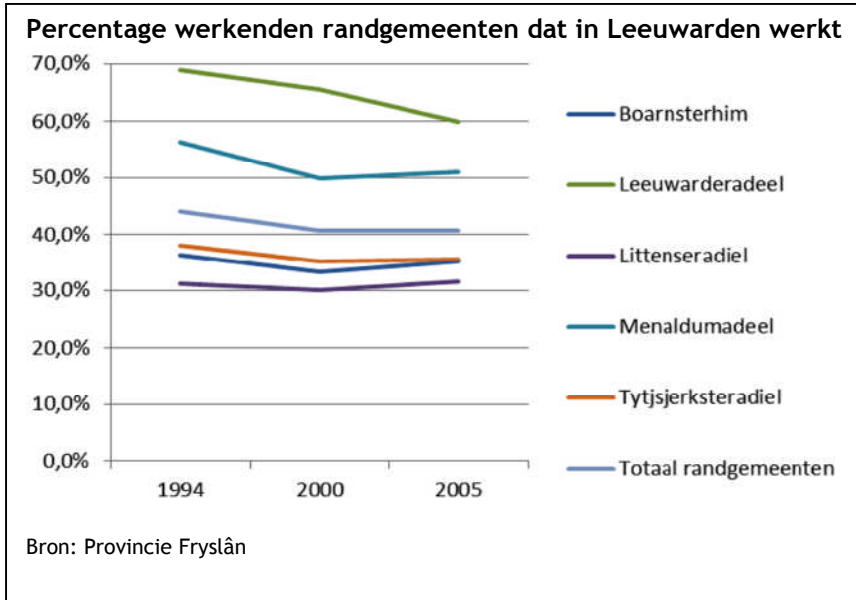
De gemeente Leeuwarden heeft een aantal kenmerken van de werkloosheid die relatief negatief zijn als wordt vergeleken met andere steden. Het gaat dan om zaken als (jeugd)werkloosheid, concentratie van langdurige werkloosheid in bepaalde wijken, en de omvang van de bijstand.⁷ Binnen het geheel van de Stadsregio wordt een deel van deze relatief ongunstige werkloosheidskenmerken als het ware gecompenseerd.

Woon-werkverkeer

Hiervoor is al opgemerkt dat Leeuwarden een relatief sterke werkgelegenheidsfunctie heeft. Binnen de Stadsregio is de werkgelegenheidsfunctie van Leeuwarden zeer sterk. In gemeenten als Boarnsterhim en Leeuwarderadeel werkt meer dan de helft van de

⁷ Zie Atlas voor de gemeenten, Foto Stadsregio Leeuwarden, 2010.

werkende inwoners in Leeuwarden. In absolute termen gaat het om zo'n 7.500 personen die vanuit de randgemeenten werken in Leeuwarden. Andersom is de relatie beduidend minder sterk. Slechts ongeveer 5% van de werkenden die in Leeuwarden wonen, werkt in één van de randgemeenten.⁸ In absolute termen gaat het om ruwweg 2.500 personen.

⁸ Er werken meer Leeuwarders in de A7-gemeenten (ca. 12%).

3 Trends

Er is een aantal trends die op de (middel)lange termijn voor stevige veranderingen zorgen in de economische structuur, en de groei en verdeling van werkgelegenheid en welvaart. Het gaat met name om vergrijzing en ontgroening, globalisering en de transitie naar een kenniseconomie.⁹ Daarnaast is er een aantal trends specifieke op het gebied van arbeidsmarkt: ontwikkelingen op het gebied van vraag en aanbod naar scholing en opleidingsniveau, en veranderingen in het reïntegratiebeleid.

Vergrijzing

In alle ontwikkelingen die op de regio afkomen, neemt de vergrijzing een centrale plaats in. De vergrijzing neemt de komende decennia sterk toe met een piek in de jaren 2025-2035. Het aandeel ouderen in de bevolking neemt (in Nederland) tussen nu en 2025 toe van rond de 15% naar ruim 21%. De vergrijzing verschilt per regio.

De vergrijzing betekent ook dat op termijn de groei van de beroepsbevolking stagneert. Een toename van de vraag naar arbeid wordt dan niet langer gecompenseerd door een toename van het aanbod. Uit signalen van bedrijven blijken er nu al tekorten aan personeel te ontstaan. De grootste tekorten worden vooral in publieke sectoren zoals zorg en onderwijs en in technische beroepen verwacht.¹⁰

De Stadsregio kent als geheel een lichte groei van de bevolking. Er zijn wel grote verschillen binnen de Stadsregio met groei in Leeuwarden (+8,9% tussen 2010 en 2030 volgens de provinciale prognoses, en +12,6% in de meest recente CBS-prognose), en forse afname in Leeuwarderadeel en Menaldumadeel (-14,3% respectievelijk -11,5% in de provinciale prognose; -3,8% en -3,7% in de CBS-prognose).¹¹

Naast de ontwikkeling van de omvang van de totale bevolking is met name de verandering van de samenstelling van belang. De ontgroening en vergrijzing is in de Stadsregio minder sterk dan in Fryslân als geheel. Dat wordt echter vooral veroorzaakt doordat de veranderingen in Leeuwarden minder groot zijn. In Leeuwarden neemt het aandeel jongeren en kinderen zelfs nog iets toe, terwijl het aandeel ouderen in 2030 nog net onder de 20% blijft. In de andere gemeenten zijn de veranderingen veel sterker, met een afname van het aandeel van kinderen en jongeren van rond de 25% (2011) naar rond de 20% (2030), en een forse toename van het aandeel ouderen van rond de 15% (2011) naar rond de 30% (2030).¹² De vergrijzing is in die gemeenten sterker dan in Fryslân als geheel.

Voor de arbeidsmarkt is vooral de afname van de potentiële beroepsbevolking van belang. Het aandeel 20-65-jarigen neemt in de Stadsregio af van 60,8% naar 54,7%. In absolute aantallen neemt dit deel van de bevolking af van 110.000 naar 105.000. Ook hier is er het verschil tussen Leeuwarden waar het aandeel nog op een relatief hoog

⁹ Zie bijvoorbeeld Boneschansker en Hospers, Trots, trend en traditie in het Noorden, Bureau voor beleidsonderzoek, Leeuwarden, 2009.

¹⁰ Zie bijvoorbeeld RuG/Cab, Hoofdrapport Noordelijke Arbeidsmarktverkenningen 2008-2009, Groningen, december 2008.

¹¹ CBS prognose 2011-2040, www.statline.nl, 2011.

¹² De vergrijzing en ontgroening zijn in Tytsjerksteradiel minder sterk dan in de andere gemeenten rond Leeuwarden.

niveau blijft, en de andere gemeenten waar het aandeel 20-65-jarigen daalt naar ongeveer 50% van de bevolking.

Bevolkingsprognose aandeel leeftijdscategorieën						
	0-20 jaar		20-65 jaar		65 jaar en ouder	
	2011	2030	2011	2030	2011	2030
Boarnsterhim	25,4%	19,2%	58,9%	51,1%	15,7%	30,2%
Leeuwarden	21,9%	22,6%	63,2%	57,5%	14,9%	19,9%
Leeuwarderadeel	25,3%	17,6%	58,6%	52,0%	16,1%	30,4%
Littenseradiel	27,4%	19,2%	58,5%	51,0%	14,0%	29,8%
Menameradiel	25,6%	21,2%	59,1%	50,0%	15,3%	29,5%
Tytsjerksteradiel	24,6%	22,2%	57,0%	51,1%	18,4%	26,8%
Stadsregio	23,6%	21,7%	60,8%	54,7%	15,7%	23,8%
Fryslân	24,2%	20,9%	58,8%	52,5%	16,9%	26,5%

CBS prognose 2011-2040, www.statline.nl,

Globalisering en marktontwikkelingen

Bedrijven kopen en verkopen producten en diensten internationaal. Dat geeft kansen, maar ook risico's. Onder invloed van globalisering kunnen ondernemingen hun activiteiten uitbreiden en nieuwe markten in het buitenland aanboren. Tegelijkertijd krijgen deze bedrijven te maken met concurrenten uit delen van de wereld waar de lonen een stuk lager liggen.

Ook de arbeidsmarkt wordt internationaler. Aan de ene kant is er een toenemend aanbod van buitenlandse arbeidskrachten. Met name de uitbreiding van de EU heeft extra aanbod vanuit Oost-Europese landen op gang gebracht. Aan de andere kant worden met name jongeren steeds mobieler. Het is niet vanzelfsprekend dat men 'dicht bij huis' blijft werken.

In de landbouw zal de schaalvergroting en specialisatie verder doorzetten. De verdere liberalisering van de landbouwmarkt maakt efficiënte bedrijven noodzakelijk. Tegelijkertijd liggen in de meer kleinschalige landbouw kansen in combinaties met zorg en recreatie.¹³ In de industrie zal door innovatie en technologische ontwikkeling de productie blijven toenemen, maar zal de werkgelegenheid minder sterk stijgen of blijven dalen. Dat heeft te maken met een relatief sterke arbeidsproductiviteitsstijging.¹⁴ De commerciële diensten en de gezondheidszorg zullen groeien zowel in toegevoegde waarde als in werkgelegenheid. Met name in termen van banen zal de economie verder 'verdienstelijken'. Een belangrijke vraag is hoe versterking daarvan door het bedrijfsleven, hoofdzakelijk mkb, georganiseerd kan worden, bijvoorbeeld

¹³ Zie bijvoorbeeld Van Leeuwen en Koole, Het Nederlandse agrocomplex 2004, Landbouw Economisch Instituut, 2005.

¹⁴ CPB/MNP/RPB, 2006.

door aan te sluiten op de ‘pieken’ uit het Koers Noord programma, en een thema als duurzaamheid.¹⁵

Kenniseconomie

Bedrijven moeten in technologisch opzicht sneller en innovatiever worden, willen ze succesvol zijn. Konden bedrijven vroeger volstaan met concurrentie op basis van loonkosten, tegenwoordig moeten ze innoveren. Het rappe tempo van de technologische vooruitgang zorgt ervoor dat bedrijven in de huidige economie over steeds meer kennis moeten beschikken. De technologische ontwikkeling is de centrale motor voor de stijging van de arbeidsproductiviteit. De kenniseconomie gaat gepaard met een verschuiving naar een meer op de diensten gebaseerde economie - denk bijvoorbeeld aan de zorgsector of aan de opkomst van call centres.

Een goed opgeleide beroepsbevolking en de aanwezigheid van hoger opgeleiden worden steeds belangrijker. De verwachte afname van de beroepsbevolking door vergrijzing én ontgroening betekent dat concurrentie om arbeidskrachten, met name om hoger opgeleide jongeren, toeneemt. Er is in het algemeen ook een duidelijke mis match op de arbeidsmarkt: naast werkzoekenden zijn er vacatures voor vooral technisch geschoolde vakmensen, die nu en in de toekomst moeizaam kunnen worden ingevuld. Het is de vraag of de regio (en Fryslân als geheel) voldoende aantrekkingskracht hebben voor middelbaar en hoger opgeleiden ten opzichte van andere regio's. Uit onderzoek blijkt dat de *brain drain* van jongeren, vooral voortkomt uit carrièrevoorkeuren van hoger opgeleiden en uit een tekort aan banen in het Noorden die aansluiten bij de wensen van hoogopgeleiden.¹⁶

Veranderingen in het re-integratiebeleid

Op het gebied van sociaal of re-integratiebeleid staan de komende jaren grote veranderingen te wachten voor gemeenten. Er worden wijzigingen doorgevoerd in de Wet werk en bijstand (Wwb) om meer mensen aan het werk te krijgen en minder mensen in een uitkering te hebben. Denk aan de huishoudenstoets die wordt geïntroduceerd. Ook de sociale werkplaatsen zullen veranderen met meer nadruk op hoe werk voor mensen met een beperking meer ‘begeleid’ en minder beschermd kan. Er zijn plannen om de Wwb, Wajong, Wsw en WIJ samen te voegen tot één nieuwe Wet werken naar vermogen. Het is nog niet duidelijk hoe de veranderingen uitpakken voor de gemeenten: in algemene zin wordt er wel vanuit gegaan dat met de maatregelen er efficiënter en effectiever wordt gewerkt.

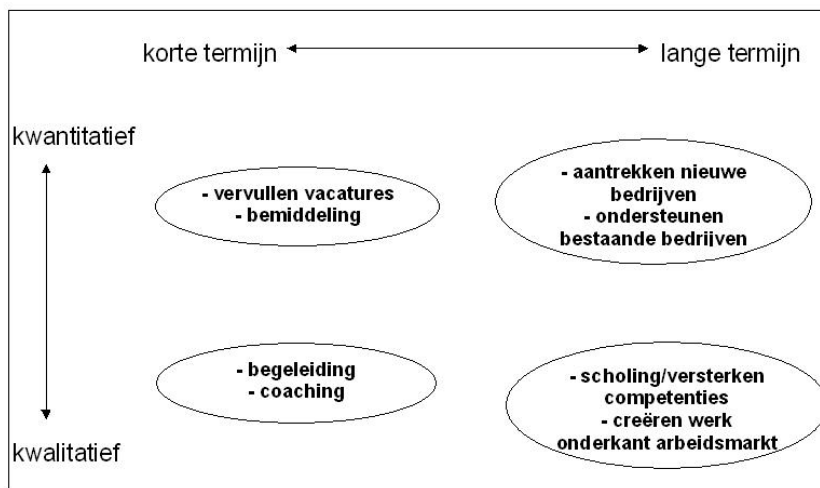
In relatie tot de arbeidsmarkt is het zinvol op te merken dat gemeenten in wezen geen arbeidsmarktbeleid kennen. Wel kennen gemeenten re-integratiebeleid, economisch beleid en hebben ze in beperkte mate invloed op het onderwijs. Alle drie velden zijn van invloed op vraag en aanbod van de arbeidsmarkt. In het schema zijn instrumenten voor arbeidsmarktbeleid bij elkaar gezet, ingedeeld naar kwantitatieve-kwalitatieve oriëntatie, en korte of lange termijn oriëntatie. De arbeidsmarkt raakt aan al die aspecten en instrumenten. Doorgaans ligt de aandacht van gemeenten vaak bij het

¹⁵ Noordelijke pieken zijn multisensorensysteem (Lofar), water (Wetsus), energie (Energy Valley) en agribusiness. Naast de pieken zijn er nog noordelijke ‘speerpunten’: life Sciences/nanotechnologie, toerisme, ICT, zorg, chemie en scheepsbouw.

¹⁶ Onderzoek over Westergozone, NHL (2010).

kwantitatieve en korte termijn gebeuren. Een vraag voor de Stadsregio zou kunnen zijn of juist een regionale aanpak ook een meer brede, integrale aanpak kan inhouden.

Schema: Gemeentelijk arbeidsmarktbeleid

In het kader van het thema arbeidsmarkt in stadsregionaal verband is het ook relevant om te kijken naar de situatie ten aanzien van uitkeringen. Dan blijkt dat een zeer groot deel van de uitkeringen binnen Leeuwarden vallen. Ongeveer twee derde van alle uitkeringen en 82% van alle bijstandsuitkeringen en 65% van alle uitkeringen (bijstand en arbeidsongeschiktheid) in de Stadsregio vallen binnen Leeuwarden, terwijl daar 52% van de bevolking van de Stadsregio woont. Leeuwarden is in die zin dus typisch grootstedelijke met een relatief zware sociale last. De andere gemeenten kennen beduidend minder uitkeringsontvangers op sociaal terrein. In de meeste gemeenten gaat het om enkele honderden; in Leeuwarden om enkele duizenden.

Uitkeringen (2009)						
	Totaal	WWB of WIJ	BBZ	IOAW	IOAZ	Adreslozen
Boarnsterhim	210	182	8	16	4	
Leeuwarden	3.584	3295	112	76	12	89
Leeuwarderadeel	109	95	8	4	2	
Littenseradiel	88	74	7	7-		
Menameradiel	
Tytsjerksteradiel	364	323	12	22	7	
Stadsregio	4.355	3.969	147	125	25	89

Bron: CBS

4 Betekenis arbeidsmarkt voor Stadsregio

De beknopte analyse mondt uit in een aantal aandachts- of discussiepunten voor de Stadsregio. Onderdeel daarvan is een beeld van de betekenis van het thema arbeidsmarkt voor het regionale verband, en van de onderwerpen waarmee de Stadsregio zich met 'arbeidsmarkt' kan bezig houden.

- De Stadsregio is binnen Fryslân de regio met de best opgeleide beroepsbevolking. De omvang en kwaliteit van de beroepsbevolking is een belangrijke 'asset' voor de Stadsregio. De omvang en kwaliteit van het arbeidsaanbod - de beroepsbevolking - wordt steeds meer een belangrijke vestigingsfactor voor bedrijven. Het werkt twee kanten op: de 'randgemeenten' profiteren van het onderwijs in Leeuwarden; de randgemeenten geven door woonkwaliteit, nabijheid van natuur en recreatiemogelijkheden, een extra waarde aan woon- en leefomgeving van de stad.
- Leeuwarden is de banenmotor van de Stadsregio, met nadruk op (kennis)diensten en de publieke sector, waaronder zorg. De Stadsregio kent ook gemeenten met een relatief sterk aandeel van de landbouw en de industrie. In de gemeenten buiten Leeuwarden is ook de bouw goed vertegenwoordigd. Gezamenlijk is de werkgelegenheidsstructuur meer uitgebalanceerd dan de situatie in alleen de stad of alleen de randgemeenten. Zowel in de stad Leeuwarden (diensten) als in de randgemeenten (industrie, logistiek, bouw) zijn er daardoor mogelijkheden voor werk voor juist lager opgeleiden.
- Werken en wonen zijn sterk verweven in de Stadsregio. Binnen de Stadsregio is de werkgelegenheidsfunctie van Leeuwarden zeer sterk. Bijna 8 van de 20 duizend werkenden in de randgemeenten werkt in Leeuwarden. Andersom is de relatie beduidend minder sterk.
- De gemeente Leeuwarden heeft een aantal grootstedelijke kenmerken van de werkloosheid: de werkloosheid is hoog en er is concentratie van langdurige werkloosheid in bepaalde wijken. Binnen het geheel van de Stadsregio wordt een deel van deze relatief ongunstige werkloosheidskenmerken als het ware gecompenseerd, en is het gemiddelde beeld minder expliciet negatief.
- De beroepsbevolking van de Stadsregio is sinds 2001 relatief sterk gegroeid (meer dan de toename in Fryslân en in Nederland). In Leeuwarden stagneert de groei van de beroepsbevolking vanaf 2010. In de toekomst is vooral de afname van de potentiële beroepsbevolking van belang. Het aandeel 20-65-jarigen neemt in de Stadsregio af van 61% naar 55% in 2030, oftewel van 110.000 naar 105.000 personen. Het verschil tussen Leeuwarden waar het aandeel nog op een relatief hoog niveau blijft, en de andere gemeenten waar het aandeel 20-65-jarigen daalt naar ongeveer 50% van de bevolking, is groot. Stad en randgemeenten verhouden zich op dit vlak tot op zekere hoogte als min of meer tegengestelde polen.
- Het is de vraag of de regio (en Fryslân als geheel) voldoende aantrekkingskracht hebben voor middelbaar en hoger opgeleiden ten opzichte van andere regio's. Uit onderzoek blijkt dat de *brain drain* van jongeren, vooral voortkomt uit

carrièrevoorkeuren van hoger opgeleiden en uit een tekort aan banen in het Noorden die aansluiten bij de wensen van hoogopgeleiden.

- Een zeer groot deel van de uitkeringen in de Stadsregio valt binnen Leeuwarden (twee derde tegenover 52% van de bevolking van de Stadsregio). Leeuwarden is in die zin dus typisch grootstedelijke met een relatief zware sociale last. De andere gemeenten kennen beduidend minder uitkeringsontvangers op sociaal terrein. Ook hier verhouden stad en randgemeenten zich op dit vlak tot op zekere hoogte als min of meer tegengestelde polen.
- Gemeentelijk re-integratiebeleid, economisch beleid en - in beperkte mate - onderwijsbeleid hebben invloed op vraag en aanbod op de arbeidsmarkt. Doorgaans ligt de aandacht van gemeenten vaak bij het kwantitatieve en korte termijn beleid. Een vraag voor de Stadsregio zou kunnen zijn of juist een regionale aanpak ook een meer brede, integrale aanpak kan inhouden, bijvoorbeeld doordat gemeentelijke verkokering kan worden doorbroken.

BBo

bureau voor beleidsonderzoek

058 2169563 / 06 46213983
www.bureaubeleidsonderzoek.nl
info@bureaubeleidsonderzoek.nl
postbus 2523, 8901 AA
Zuidergrachtswal 18
Leeuwarden